ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 543 Կ. ՊՈԼԻՍ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 1898 ՕԳՈՍՏՈՍ 4—16 29 ՐԷՊ՚ԻԼԻՎՎԷԼ 1316 4 ԱՂԸՍԹՕՍ 1314 Բ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 543

"بوزانتيون"
امتيجه بومي وسياسي، غزته، صاحبه امتياز وه مدير مسئولي
بوزانت كچيان
مطبعه دائره خانيسي بابعالي جاده سنده ٢٣-٢٥ نومرولي
دائره ده صاحبنك اوزه ده

Բիւզանդիոն

29 ՓԱՐԱՅ

ՀԱՅԱԳԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

30 ՓԱՐԱՅ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԻՆ
ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ ՓԷԶԵԹԱՆ
PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, No. 23 _ 25.
CONSTANTINOPLE

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

"ԹՈՒԹՈՒՆԻ,,Ի ՆՈՐ ՎԷՊԸ

Մեր ընթերցողները ոմանք կը հարցնեն թէ Ռուֆէ նոր վէպը գրքի ձեւով ալ պիտի ապա՞նչ. որովհետեւ չատ փափաքած էին և սակաւին կը բաղձան գրքի ձեւով սպննալ «Խոչընդոտը Աղջկանը»։

Ցաւ ի սիրտ տեղեկացած ենք յայտարարել թէ Ռուֆէի նոր վէպը պիտի չկրնանք գրքի ձեւով ալ հրատարակել, մեր կարճքին անկախ պատճառներով։ Ազգային ընտանեկան կեանքէ առնուած ու յատկապէս Բիւզանդիոնի համար գրուած այս նոր վէպ միայն Բիւզանդիոնի մէջ պիտի տպուի։ 2—1

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՊԻԶՄԱՐՔ

ՆԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԱԿՈՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Թ

«Այժմ իրաւունքէն վեր է», կամ «Իրաւունքն այժէն կ՚երթի»։ Այս վարդապետութիւններով Պիզմարք նպատակին հասաւ Շլէզվիկ-Հոլշտայնի խընդրոյն մէջ, Աւստրիոյ դէմ պատերազմին մէջ, և ի վերջոյ, Ֆրանսայի դէմ պատերազմին մէջ։ Բայց այս վարդապետութիւններ փարա չէին ընծեռներ քաղաքականութեան մէջ։ Հետեւապէս, կայսրութեան Հաստատումէն ետքը կազմուած Օրէսի. Ժողովին մէջ [Ռայխստակ] Պիզմարք առ հասարակ յաջողութիւն չունեցաւ ներքին խնդիրներու վրայ։ Պայքար մղեց կաթոլիկ կուսակցութեան դէմ և գործաւորական կուսակցութեան դէմ։ Բայց այս երկու կուսակցութեանց առաջինն այսօր այնքան զօրաւոր է որքան 1871էն ետքը։ Իսկ միւսը քանի մը պատճէն ալ ետքը այսօր, հակառակ բազմաթիւ խիստ օրէնքներու և խստագոյն վարչային անօրէնութիւններու, որք յաջորդաբար դրուեցան ու վերցուեցան, ո՛չ ժողովրդութիւնն, ո՛չ բանուորութիւնն օգտակար ընծայելով՝ գործաւորականները սիրտ չտալու գործին մէջ։

Իր արտաքին քաղաքականութեան համար Պիզմարք կ՚ըսէր թէ իր մեթոտներուն չհաւնողներն անդամ կ՚խոստովանին թէ ասոնք «յաջողութեան փիլիսոփայութիւնն» կունենան գոնէ, այսինքն՝ յաջողութիւնը կ՚արդարացնէր զանոնք։ Իր ներքին քաղաքականութեան մէթոտներու այս արդարացումը չունենալուն համար, ա՛լ աւելի պահպանողական և միայն այս պատճառաւ իր հայրենակիցոյ մէկ մեծ մասին քով վերջին ժամանակներս յայծ անժողովրդական դարձաւ Պիզմարք։

Ուրի՛շ գործ է քաղաքակրթութիւն մը կազմակերպութիւն մը հիմնել, ուրի՛շ բան է յաղթարել, կարդադրել, մարդկ այն բարոյական ուժերը որով այն կազմակերպութիւն պիտի ապրի, չարժի և գործէ։ Պիզմարք ինք բարոյական ուժերուն վրայ հաւատ չունէր։ երկաթեայ ձեռքով կառավարել միայն գիտէր։ Իր ատրադաս պաշտօնեաներուն ձեռներիցութիւն չէր թողուր։ Ինք, վայելելով ծերունի կայսեր լիակատար վստահութիւնն, ամեն նագօր էր, և որչափ իր առողջութիւն կ՚ներէր գործելու, զգալի չէր ընծ վարչային նոր դրութեան պակսութիւնները։ Բայց քանի ծերացաւ, յայտնի եղաւ որ երկրին ներքին կառավարութիւնն ուրիշ տարբերու, ուրիշ ատարներու կարօտ էր, որք չէին կազմակերպուած տակաւին։ Հետեւապէս, Պիզմարքի անհեռանալէն ի վեր ալ երկուասքայ կայսեր վրայ կ՚ծանրանայ նախաձեռնութիւնն յաջողելու, և տակաւին ներքին գործերու վրայ հիմնական ծանր պատասխանատուութիւնը կան գանազան կուսակցութիւններուն մէջ։

Կուսակցութիւններն իրարու դէմ հանելով կառավարելու հնարքը մեծ ծնունդ Պիզմարք, զոմանք ալ արհեստ մարհկելով հանելէ, յաջորդաբար իր քաղաքականութեան գործիք ընելով։ Բայց այս մեթոտին տեւական բան մը չըլլալն ի վերջոյ երեւան եկաւ։ Գերմանիոյ գանազան մանր Պետութիւններ և առանձնայատուկ ազնուականութիւնները մեծցած ազնուապետական կուսակցութեանց ընդդիմութիւնը չսնսլացնելու համար, ժողովրդական եւ խորհրդարանական դրութիւն մը հիմնելու համար, ժողովրդական եւ խորհրդարանական դրութիւն մը հիմնելու նորակազմ Տէրութեան մէջ։ Բայց որովհետեւ ինք իր բոլոր կեանքին մէջ հակաժողովրդական կուսակցութեան պատկանած էր, իր հաստատած ուժերուն նշանակութիւնն ինք կ՚անտեսէր, երբ ծայրն իրեն դարձաւ։

Քանի որ Ռայխստակը կ՚բռնէր ժողովրդային ուղղակի քուէարկութենէ, Պիզմարք կ՚ձանչնար Տէմոքրատին, ժողովրդային դրութիւնն չ՚ուզեր այլեւս միայն որքան կ՚ձանչնար չոգիի ոյժն, այսինքն՝ դործի մը, վարելու համար այն մեքենան որոյ մեքենավարն ինք կ՚մնար միշտ։ Բնաւ հետաքրքրութիւն չէր ժողովրդականութեան [Volksthümlichkeit]։ բայց ուրանալ էր իր վայելած ժողովրդականութեան համար, զոր կ՚գործածէր իր կազմած մեքենաներուն անհունին իւղուելու և աւելի դիւրաւ բանեցնելու համար։ Բազաքական կուսակցութիւնը՝ իրեն համար՝ քուէարկող մեքենաներ էին լոկ, առանց որոց չկարենար գործէն իրեն վիշտ կ՚պատճառէր։ Բայց ցորչափ անոնք մեծամասնութիւն կ՚պարգեւէին իր ծրագիրներուն, փոյթ չէր ըներ թէ ինչպէս, որոցմէ՛ կազմուած էին այն մեծամասնութիւնը։ երբեմն Ազգային Ազատականներուն հետ դաշնակցութեամբ կ՚գործէր, այն կուսակցութեան ոք մեծ ժողովրդականութիւն վայելեց Ֆրանսայի դէմ պատերազմէն անմիջապէս ետքն, եւ ոըոյ դասականքն էր՝ գերման մասնաւոր Պետութեանց անջատողական հակումները մերժել, կայսրութիւնը կամ ազգին պետական միութիւնը զօրացնել, բայց նոր կայսրութիւնը կառավարել ազատական սկզբունքներով։ Պիզմարք յետոյ լքեց այս կուսակցութիւն եւ, դարձաւ Պահպանողականաց, որք թեպէտ անջատողական հակումներ չունէին, բայց ազնուապետականներուն եւ մեծ կալուածատէրներուն թմբուկը կ՚զարնէին, աւելի Ընտսիայի էին սրտով, պետական հին աւանդութիւններուն սիրահար։ Պիզմարք պահ մը գործաւորականներուն հետ սիրաբանած էր, երբ պէտք ունէր ժողովուրդն համոզելու նորանոր զոհողութիւններու՝ գերման միութեան գաղափարին թշնամիները չանչախելու համար։ Բայց 1890ին՝ իր անկման պահուն՝ քիչ էր մնացեր որ դաշնակցէր Անդրալեռնականներուն [կաթոլիկ կուսակցութեան] հետ, որոց պետին՝ հանդուցեալ Տ.ր. Վինտհորսթի հետ իր գաղտնի տեսակցութիւն Վիլհելմ Բ. կայսեր ահաճութեան պատճառ եղաւ, եւ Պիզմարք պնդելով թէ քաղաքական անձերու հետ իր մտածուոր տեսակցութիւններուն համար հաչիւ տալու պարտաւոր չզգար ինքզինք, պատկառագոյ վերապետական ահաճութիւն իրեն դէմ։ Իր կամքը ամէն ինչ Պիզմարքի համար։ Նորակազմ Տէրութիւնն իրմով էր։ Իրեն պէս մտածողները Տէրութեան բարեկամներն էին. իրմէ տարբեր մտածողները՝ գերման միութեան, գերման կայսրութեան թշնամի էին։ [Իր ուզած ձեւով քուէարկողները Ռայխֆրեյհեյթ կ՚անուանէր, «Կայսրութեան Բարեկամ», ապա թէ ոչ՝ Ռայխֆայնտլիխ «Կայսրութեան Թշնամի» էին։] Նմանապէս իր նախապարսները։ Իրենց պաշտօնին սկսած օրէն անճնապէս իրեն կ՚պատկանէին։ Իրենց միւս բոլոր կապակցութիւնը պէտք էր թողուէին։ Շատ դիսերը զվիհէլմ Ա., զի կ՚ընդունէր և կը վաւերացնէր իր առաջարկներէ։ Հակառակութիւն ցուցուց վերհրտ Ֆրեդերիքի. զի կ՚զգար որ համամիտ չէր իրեն, բայց հիւանդ ըլլալուն համար խնդիրը չէր հաներ։ Իսկ երբ նոյն հակառակութիւնն սպառեց երիտասարդ Վիլհելմ Բ.ն, դլուխը քարէն պարկաւ։ Զա՛յս միայն չէր գուշակած, յորմէ կ՚հակադրուի թէ մարդ ամբարտաւան ըլլալու չէ, ինքզինք ամենագէտ կարծելու չէ, եւ թէ ամէն բանի մէկ վերջը կայ միջազգային կացութեան մէջ։ մինչեւ իսկ Պիզմարքի մը ազգեցութիւնը ի վերջոյ կ՚ենթարկուի ժամանակի ոգիին։

Ֆրանսացիներ կամ գերմանական։ Պիզմարք իր ազգակից խմբագիրներուն այս տարաբաղձութիւնը գիտնալով, լրագիր կաշառելը պետական դրութիւն մը վերածեց։ Հանովէրի ազատութիւն վերհրտութեան մէկ գործը միլիոնաւոր մարքի խոշորիկ գումար մը Պիզմարքի տրամադրութեան դրաւ։ Արդէն պատմեցինք թէ Հանովէրի կաթոլիկ թեւաւորը, դլուխ կաթոլիկ [Կէլֆ] կուսակցութեան, Աւստրիոյ դէմ պատերազմին մէջ Ֆրանց Եոզէֆ կայսեր կողմը բռնելուն համար, Պիզմարք Բրունսիոյ հետ կցեց զՀանովէր, ու կերսկ թագաւոր բացը մնաց։ Բայց ասկա եւրոպայի էն հռետոտ թագաւորներէն մէկն էր, որուն հարստութիւնը քանի մը դարերու իմաստ ունէր։ Վիլհելմ Ա. ուղեց կերսկ թագաւորին գրաւեալ ինչքերուն փոխարէն տարեկան աշխի միլիոն մարք [ազէկ չենք յիշեր գումարը, բայց 10–20 միլիոնի մէջ բան մը պիտի ըլլայ] անոր վճարել Բրունսիոյ գանձէն։ կերսկ հպարտօրէն մերժեց, պնդելով թէ զՀանովէր կը պահանջէր, և ո՛չ թէ դրամ։ Վիլհելմ Ա., հետեւապէս, իր երկաթեայ վարչապետին տրամադրութեան ներքեւ դրաւ այս միլիոնները, «Պետութեան ընդհանուր չահերուն» համար գործածելու։ Պիզմարքի հոգին իր մէջ իայտաց ցնծագին։ Ինք կաշառակեր չէր։ Իր թշնամիք երբեք չկրցին ամբաստանել զինք իրրեւ դրամապաշտ։ Գործը գիտէր։ Ինայասէր էր։ Կինն ալ յոյժ լաւ տանտիկին մ՚էր։ Իր ստացուածքներն արժեցնել չատ ազէկ գիտէր։ Բայց երբեք չէր սաոըանար գրամով կարծիք փոխելու, կամ ապր կամ անոր օգտակար ըլլալու։ Անգամ մը քիչ մնաց պիտի հրէշ անդուխներէն վար գլորէր գըձուձ հրեայ դիւանագէտ-սեպհական մը, որ եկած էր ազաչել իրեն որ 200 հազար մարք ընդունի, և Բեռլինի պետութեան պահուն, իսնդիր մը Աւստրիոյ չահերուն համար օգտակարապէս վերջացնելու համար։ Պիզմարք այնչափ վէս, այնչափ վայրագ բնաւորութեան մը տէր էր որ դրամով գոյ տեսնելու չէր կրնար գլխնին։ Բայց արհամարհելով ուրիշ մարդիկը, չէր քաշուելը դանոնք դրամի սերոյն համար իր քաղաքականութեան գործիք ընելու։ Հետեւապէս, Հանովէրի թագաւորին միլիոնները դործածեց լրագիրները կաշառելու, և քաղաքական լրտեսութիւն պահելու օտար երկիրներու մէջ։ Այս պատճառաւ, իր հակառակորդք այն միլիոնները անուն դրին «Սպրուններուն Դրամը», Պիզմարքի ոտքին տակ սողոսկող սողուններուն գումարը։ Գերմանիայէն դուրս ալ կային թերթեր որ «Սպրուններուն Դրամին» բաժին կ՚ըստանային։ «Ատ՚ի կ՚ուզէք, առէ՛ք,» կ՚ըսէր Պիզմարք, «բայց թէ որ գլուխ վերցնէք, և իմ հետս խաղալու ելնէք, գլուխդ կ՚ձգեմ»։ Իրօք ալ, խմբագիրներու դէմ դատերն երբէք աւելի չյամախեցին Գերմանիոյ մէջ բայց եթէ Պիզմարքի օրով։ Զըլլայ նէ, մարդ կ՚զրկէր ծեծել կուտար խմբագիրներն, որպէս եղաւ Ֆրանքֆորդի մէջ։ [Կամ գէթ անանկ զրուցեցին իր թշնամիները։ Մեղքը ճիաերնին։] Հոս գերման թերթերէն ալ, գերման օրքերուն չափ կարգապահութեամբ, երեսփոխան Վարչապետին հոչակաւոր զանիական երկու չտնեղուն չափ [գերմաներէն բառով՝ կայքոմիկեան Բաջաճներ անուանուած,] հատատրաստ իր քաղաքականութիւնը կ՚պաշտպանէին։ Պիզմարք հրաժարիլ ալաձանայա՞ւ, ժողովրդին եւանդը կը գրգռէին Ազգ. Վարչապետին վրայ, հասարակաց կարծիքը կ՚չխնէին ըստ կամս, և կ՚պարտաւորէին Ռայխստակը գլուխ ծռելու և Պիզմարքի ըստծնելուն ընելու։ եթէ այս կամ այն Տէրութեան հետ խնդիր մը ծագէր, որսան չունենչէն աւելի կատաղութեամբ կը յարձակէին որսին վրայ, և կ՚հալչեին, ապտուկ կ՚հանէին, պատերազմ կ՚պոռային, մինչեւ որ «Գերմանիա գըլուխը է, Պիզմարք բարկացեք էր ըսելով, օտար դիւանագէտք պիզմա՛ կ՚ընէին։ Իսկ դէմ դնող խմբագիրներն երբեքան, վեցմսան ամիս բանտ կը պատկէին, հակառակ այնմ որ «Դատաւորնե՛ր կան ի Պերլին», ինչպէս բացագանչած էր գերման միամիտ դեղջուկը Բրունսիոյ իսրոհրդ Պերլինի դատաւորներէն անգամ կ՚դողային տակաւին մարդկէն։ [*]

[*].—Ժ. յօդուածը վաղուան թուով։

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿՐՆԱ՞Յ ԱՂՕԹԵԼ ԻՆՔՆԱՍՊԱՆԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

ԽԱՍԳԻՒՂԻ ՅՈՒԶԱՐԿԱԽՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սկիզբէն հակասական պաշտամանէը.

Ահա հարցը՝ զոր իւրովի ըրի Բիւզանդիոնի մէջ կարդալով Խագիւղի ազգ. վարժարանի ուսուցիչներէ Եէրվեան Միհրիճ անուն անձին անճնասպանութեան լուրը։ Թէ անճնասպանութիւնը անանկութիւն մ՚է, ակներեւ է. ինչպէս պիտի ըսեմ ի սարև։ Անոր համար անանկութեանց պէս այդ պարագան ալ անտարբեր կրնար թողուլ զմեզ, եթէ սակայն նոյն «Հայ Դատապա՛ն Խնդասան» տողերու մէջ մեր ուշը չգրաւէր «Խագիւղի եկեղեցւոյն մէջ անոր յուղարկաւորութեան կատարուիլը»։ Ցոյժ ծագումառաւ յօդուածին վերնագիրը թէ՝ Հայ եկեղեցին կրնա՞յ համ՚ազօթել՝ ինքնասպանի մը համար։ Մեր թուխքն՝ ինչ անուն ալ որ տան ոտնոտ՝ ինքնասպանութեան հարցը կը նկատէ միշտ ոգեղ տարբերութիւն մը և իբր այն՝ միշտ դատապարտելի։ Քանի՛, մարդոյմէ ոչ ոք իր կեանքի բացարձակ տէրը չէ։ և չի կրնար այդ բառը ծանր եկած ատեն՝ ըստ կամաց և ըստ հաճոյից լքանել, վրայէն նետել զայն վերարկուի մը պէս։ Գիտեմք թէ կրօնքն ընդ միշտ և բացարձակ կ՚ելլայ դատապարտած է կատարը մահն և յաւէտ կ՚դատապարտէ։ այլ իբր մարդ դատելով կայ իրաւունք կարծելու թէ մարդ էական ինչ դասակարգի ալ պատկանի, զինք ընդունող, անուշացնող, կրծող ընկերութեան հանդէպ պարտք մ՚ունի, զոր չափահասութենէն վերջը պիտի վճարէ իր կեանքի մնացած մասը նուիրելով անոր։ Ուրեմն այս վճարումի դադարումն, անճնասպանութիւնն իրական անանկութիւն մ՚է։ Ըստ որում՝ ցորչափ մարդս կրնայ աշխարհի վրայ մէկու մը կամ բանի մը օգտակար ըլլալ, պարտի ապրիլ։ Այս պօրտէը կատարել չուզողը վատ մ՚է, բառին բովանդակ առումով։ Կեանքի հասկնալու մէջ բացառութիւն չկայ այս պարտքի կատարումի մասին։ Չենք կրնար առ ոչինչ գրել նոյն իսկ ծերի մը կեանքն որ ինքնին անկարող կ՚թուի։ Մերութիւնն անգամ իր անկարողութեամբ չի կրնար արդարանալ եթէ դժբախտաբար այս պարագային անճնասպանութեան մէջ գտնուի։ Որովհետեւ ծերունի մ՚ալ կրնայ բարի խրատներ տալ, մանուկներու վրայ հսկել, գուրգուրալ, և ամէն պարագայի մէջ իրմէ ծնածներուն իրմով ընձեռել աշխարհի ընծիր ընծիր առաքինութիւններու, անճնութիւնեան, երախտագիտութեան և ողորմածասիրութեան չարժասիրը։ կրօնքի դասապարտած չէ կրնար ուրեմն օրհնել կրօնքի պաշտօնեան։ եթէ Խագիւղցի այդ ինքնասպան դասատուն՝ արդէն կանուխէն մասնաւոր խանդարումով վարակեալ և յիմարանոցի մը մէջ բուժական դարմանի ենթարկուած Վէյշել յիմար մը չէր, տեղւոյն Հայ եկեղեցւոյ պաշտօնեայք չէին կրնար և չեն կրնար անոր համար աղօթել, որ և է պաշտամունք կատարել, ինքնասպանութեան համար։ Գիտենք որ յիւսնական արծանի Տ.ր. Քեսթիկեանի զղացաւ Հայ եկեղեցին յուղարկաւորութիւն կատարել ջրամոյն ինքնասպան ըլլալուն համար։ Թէև ոչինչ նուազ ենթադրութիւնը եղան այս նկատմամբ։ Կ՚յիշենք որ 1854ին երբ Սիւիւտար Պաղտար Պաշի տան առբ Տ. Յովհաննէս անուն չքեղ մը ժամանակին Պաթիւրաքք հանդուցեալ Տ. Յակոբ Սրբազանէն յանդիմանութիւն կը կրէ պատքն անվճար թողուլն, եւ դատարանները առջև դատաւորներու առնելով ստենաքարշ ձգձգուելուն համար, քահանայն ինքզինք կախելով անճնասպան եղեր, և իր ընտանիքն հոգեհանգստեան աղօթքի օժանդակութիւնը խնդրեր էին եկեղեցւոյ որդւոցմէ։ Սկիւտարի եթէ չեմ սխալիր Ս. Խաչ եկեղեցւոյ քարոզիչ՝ կանոնէն Արմաչու Վանքի միաբան Յովսէփ վարդապետ մը [կարծեմ առ յապոյ կուսակալի վիճակին Սահակորդ] ատեան եկեղեցի մանուկոր փայտուն պերճախօսութեամբ Տ. Յովհաննէսի հոգւոյն հանգստեան աղօթքի օժանդակութիւնը խնդրեց, և որովհետեւ եկեղեցւոյ բեմը կզերին է եղեր[??] և խեղճ ժողովուրդն անճայն պահ մարած աչերէն անախորժ գոչիւնն ու պոռատիսօս հայհոյն անգամ վարդապետի մը կամ բազում այն է եսկիսպոսի մը, թեւրեա և ոչ իսկ ուշադրութիւն ընելով ընթացան բառին ոչ քաղաղիչ վարդապետն և ո՛չ ժողովուրդ, «Գիա՛ Տէր» աղօթքը չողղոյն կերպով կարդացուեցաւ ի դէմս Ս. Պատարագի։ Գատաւորի պատանի մը երբ մանաւանդ իր վճռաւորականական միայն խոռվեր էր այս մաղթանքներէ, որ եկեղեցւոյ աւարտումին դիմեց Թաղ. Խորհուրդին և խոնարհութեամբ յայտնեց, զգացուց Ծ. Վրդպ.ին թէ Հայ. եկեղեցին չէր կրնար ազօթել կրօնէն գատապարտուած անճնասպանի մը համար, թէև ըլլար այն ինքնասան քահանայ մը կամ աւելի բարձրագոյն մի եկեղեցական, վարդապետ կամ վարժապետ։ Ցովսէփ Վրդպ. զգաց գաւառացի պատանիին ազդարարութեան արդարութիւնը։ կ՚ձանչէը զպատանին, դուլեց իբր թէ անոր կրօնասիրութիւնն, և երկրորդ օրը վարդավառի տօնի երկուշաբթին, խոտոն բազմութեան առջև քարոզի ելաւ «Արժաթ քո քեզ ի կորուստ» գոչեցուլ, սեղանը վարագուրել տուաւ, նախընթաց օրի հրաւէրն յետս պահանջեց և ջերմագոյն կիրքով փաստից հաստատեց թէ Հայ. Եկեղեցին չի կրնար և պէտք չէ ազօթել անճնասպաններու համար։ Այս է մեր խոնարհ խորհուրդն ալ։ Եւ կ՚կարծենք որ Խագիւղի եկեղեցւոյ պաշտօնեայք ամապարանօք և անչրջ ահաչեցութեամբ կատարեր են պաշտամունք մը, զոր կը մերժէ և մերժած է միշտ Հայ. Եկեղեցին ինչպէս նաև բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիք աշխարհի։ ՓՆՆԱԴԱՏ Նկ՚ոտրէ՛ք։

ԴԻՒՑԱԶՈՒՆԻԿՆ ՆԱՄԱՅ-ԴԻՒՑԱԶՈՒՆԻՆ

Թէ ի՛նչ կ՚ըսէ Գիւտ-Լիքէը.

Խագիւղի դժբախտ դասատուին համար բժիշկները վկայեցին թէ ժամանակէ մ՚ի վեր ենթակայ եղած անբուժելի հիւանդութիւնն, որ սաստիկ կ՚չարչարէը զինք, վերջին պահուն իր խելայեղութեան պատճառ եղած էր, և այս խելայեղ վիճակի մէջ գործած էր ինքնասպանութիւնը։ Հետեւապէս, իր ըրածին համար անդիտակից էր։ որովհետեւ խելագարութեան տեսակներէն հինա չատ ի՛մանրամասնութեան։ Արդ, խելագար ի՛նչնանակէ ոչ–պատասխանատու։ եթէ ազօթքը չընելով զինք պատժել կ՚ուզենք, մարդն արդէն ինր կեանքովը սուժած է իր գործած վնդքը։ Մահէն անդին ի՞նչ մեծ պատիժ կայ զոր մարդ մարդու կրնայ տալ։ Քաղաքային արդարութիւնն անգամ, որ կրօնական արդարութեան նման դիտատ չէ, մահէն անդին պատիժ չի ճանչնար յանցանքի էն ծանր տեսակներուն համար։ եթէ հասարակութեան խորշում, սոսկում բերելու համար է, ինքնասպանին եղերական վախճանէն չատախօսող հասարակութիւնը միթէ յուղարկաւորութեան կրօնական կարգին չկատարուելէ՞ն պիտի սոսկար։ Ցուղարկաւորութեան կրօնական կարգին նշանակութիւնն հակիրճութեամբ եկեղեցականներն են, կամ հասարակաց կարծիքին կատարումն տուողներն են։ Բայց այսպիսի մարդիկ արդէն պէտք չունին եկեղեցական արտաքոյ կարգի խրատութեան՝ ինքնասպանութեան մեղքը չգործելու համար։ Իսկ յաւատացեալ խելայեղներն եթէ գժբաղդաբաղձ այնպիսի մեղք մը գործել մտադրին՝ յուղարկաւորութեան չկատարումը չէ որ զերծնէ պիտի կասեցնէ։ Բայց եկեղեցին մեղաւորներուն համար ալ չ՚օրհներ։ Ինչո՞ւ տրամադիր չըլլայ աղօթելու նաեւ ինքնասպաններուն համար, երբ մանաւանդ գիտութիւնն այսօր տարբեր ի՛նի լուսաւորած է զմեզ ինքնասպաններուն ուղղային վիճակին և պատասխանատուութեան կամ գիտակցութեան տուժանքին վրայ։ Ինդիրը թէև երկու կերպով ալ կրնար փաստաբանուիլ, բայց քանի որ կրօնի և եկեղեցւոյ վրայ է խօսքը, մեզ կրօնի և եկեղեցւոյ սպատակութիւնն աւելի գըթութեան, ազատախառնութեան, ներողամտութեան և թողութեան մտքով կը հասկնանք, քան թէ տարապայման և անյոյս խստութեան մտքով։

*** Սմանիկութեան օրինակն ի մէջ բերած էր Ռենաթօ։ Բայց ապացուցական օրինակ մը չէ այս։ Ընկերութիւնն իր մէջէն կ՚վանէ, այսինքն՝ կ՚պատժէ և կ՚ամարտէ խորհրդ մնանկը միայն։ Իսկ ընծհանուր ազդեցութի մը հետեւանքով, կամ անդիմադրելի պարագայից պատճառաւ անկեղծօրէն մնանկացած մարդն, երբ մանաւանդ իր վաճառականական պատիւը ձեռք բերելու համար միշտ կ՚աշխատի, չարհամարհուիր ընկերութենէն։ Այս երկու կարգի իրողութիւններէն ի՞նչ փաստ կրնանք բերել կնանքի անանկներուն համար։ Ենք կարգելով իսկ որ ասոնք խորհրդոյ անանկներն ըլլան, իրենց կեանքին վերջ տալով՝ ալդէն երեւակայելի պատիժներուն էն ծանրը կրած են։ Ընկերութիւնն ուրիշ ի՞նչ վրէժ կրնայ լուծել անոնցմէ։ Ինքնասպան դըժբախտներուն դէմ գոնչ ոգեւորողկզպացումը վրէժխնդրութիւնը չէ, այլապահասնքն է միայն, որ ինչ ինչ պարագաներու մէջ, նաեւ գիտութեան կրնայ փոխտիլ։ ինչպէս եւ վերջին անգամ Խագիւղի տարաբախտ վարժապետին նկատմամբ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Բաբէ Բոբբոռներ, ըոբ Բոբբոռներ.— Անդց դէպը. Ծաղաքաքոռեաթի մէջ.— Ապագայէ խօսքը.— Ամերիկեան ոսխոռանախայ նաա մը.— Հինցած գրահատորներու վաճառքը.— Հանդիսաւոր դէպը. Նապոլէոն բոնապետ մէջ.— Աքսորեալներու յիշողութիւնը մը.— Ազատախնայողութիւնը և «Ք» ծառաքայիններ.— Հետաքրքրական կէրտասխանութիւններ։

Բա՛րի բորբոռներ, ապիւռ, պատուական՞ բորբոռներ։ Իրա՛ւ, այս բացատրութիւն գալնանքէ աւելի բան մը պիտի ազդէ ձեզ։ Այդ ներկայ Գիտութիւնն՝ իր յարաճուն, չորսնական նորութիւններ մէջ այնքան յաճախ կ՚փոխէ բառերու նշանակութիւնն որ պէտք է վարժուիլ անոնց։ Մեր նախորդ սերունդները, նոյն իսկ մեզմէ մէկ սերունդ առաջինները, անախորժ զգուանք մը, գանելանք մը կ՚զգային երբ տեսնէին թէ այս ինչ մարմինը մզուտած էր, բորբոռներու [էլ–ֆ] մէջ կ՚ըզոլար։ ժամանակաւ բանտարկեալներու հացը պէտք էր ըլլալ մզուտած. ասիկա պատիժը ծանրացնելու մէկ տեսակն էր։ Բարբոռը միկրոբին իրական և տեսանելի առաջին ձեւն եղաւ։ գարշելի համաւ մ՚ունէր։ Հաւատացէք որ եթէ անհրաժէշտ, կենսատու խմորը [լեվիւռ–, մայ] բորբոռ անուան տակ ներկայէին, ամենեկք ալ հայ ուտելու ախորժակը պիտի կորսնէինք։ Հային մէջ մզե՞ա խառնելա՞ծ, ա՞ր վատասկ բեհան, ա՞ր սպիտակ առասիներ պիտի հիւրընկալէին այդ տեսակ հաց մը։ Սակայն ժամանակն ամէն ինչ կ՚ներաչրջէ. ըսե՞նք, դիտական նորաձեւութիւնն ամենուն կ՚տիրանայ, մանաւանդ հայասէր Բաթէօռի գիւտերէն յ՚վէր։ Ահա Տարրաբեռներու ժողովի մը մէջ, Մ. Լէվի չահեկան և հրաչանագիտ տեղեկութիւններ կուտայ այն զգալապէս դերին վրայ զոր բորբոռները կրնան և պարտին կատարել զտարանները մէջ։ Ձգնելու հարուած մ՚է այս հին, վաղեմի նախապաշարմունքներն զոր ուենէը մարդ ընդդէմ այն բաներուն որք կ՚բորբոռին։ ալ այսուհետեւ կրնան բորբոռել . . . օգտակար կերպով մը։ Մ. Լէվի, բորբոռներու վնասակար կողմերուն քով, կ՚ցնծի նաև օգտաշէտները։ Անկեղծութեամբ կ՚ճանչնայ թէ անոնց մակաբուծութիւնն անպատեհութիւններէ զերծ չէ. ֆէլըր լեռները կամ բնակարնին [Ռոն] ծաղիկը կ՚փտեցնէ փայտը. բենեթլէյսի ինքն և ֆէլըռոֆօյ կասինօյ ըսուած բորբոռները կ՚վատնեն, կ՚ապրեն հացահատիկները, կ՚ջնջեն նշոտանին, և կ՚վերածեն անչահ ալդոյի։ Պոռնիկ ախնէլա ըսուած բորբոռն ալ կ՚պահանջէ քաղցուն արտադրութիւնն և տեսակը կ՚վատթարացնէ։ Ահա բորբոռներուն չարիքները։ Այլ, կարգն անոնց արտադրած բարիքներուն և օգտակար կիրառութեանցն է։ Անոնք երբեմն ընդունակ են առաջ բերելու թաղանթներ՝ որք կը ներգործեն չաքարին և նշոտակին վրայ, և բերեմն ալ կ՚արտադրուն ճշմարիտ խմորասներ։ Տիսմէդացները բոլակածնաւոր նիւթեր են որ թաքին մէջ գտնուած ներգործիչ սկզբունքին յատկութիւններն ունին։

Բնաչաքարին [սախառ] վրայ ապրող ուրիշ բորբոռ մ՚ալ ծնունդ կուտայ կիւբքոյի օքզալական թթուի, ինչպէս նաև նշոտակի և սէքսթրինի, որ նշոտակին մէջ գտնուած խիժային սկզբունք մ՚է։ կ՚տեսնէք ահա թէ մզուտ բորբոռները մեծ գործանոցներուն դերը կ՚կատարեն, գործարանային նիւթերը կ՚վատնեն, գործարանային նիւթերը տարաբաղձօրէն վեր ի վայր չջնջելով. անոնց գործնական օգտակարութիւնը կ՚չեշտուի մանաւանդ գտարանները մէջ. Ֆարաբարուհւոյն մէջ. հարկ է միայն գանոնք ուղղելու արուեստը գիտնալ։ Բորբոռն իր արտադրիչ գործունէութեան բարձրագոյն աստիճանին մէջ գնելու համար, կա-

[*].—Ժ. յօդուածը վաղուան թուով։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ս. Պողոսյանի հօր հուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10-ին Ֆրանկֆորտի հայոց գերեզմանատունը։ Հանգուցեալի մարմինը տեղափոխուեցաւ Ֆրանկֆորտի հայոց եկեղեցին, ուր կատարուեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւնը։ Ապա դագաղը դրուեցաւ ճանապարհորդական մեքենայի մէջ եւ տարուեցաւ Ֆրանկֆորտի կայարանը։ Հանգուցեալի մարմինը Ֆրանկֆորտից ուղարկուեցաւ Մարսէլ, ուր կը գտնուի նաեւ Ս. Պողոսեանի ընտանիքը։

Ֆրանկֆորտի հայ գաղութի անունից հանգուցեալի դագաղի վրայ պսակ դրին Ս. Պողոսեանը, Ս. Ալեքսանեանը եւ Ա. Ղազարեանը։

Հուղարկաւորութեան ներկայ էին նաեւ Ֆրանկֆորտի հայ գաղութի ներկայացուցիչները

ԻՒՆԻՕՆ
ԱՊԱՀՈՎԱԴՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՍՑԵ ԱՏՑԱՆՔ Ի ՔԱՂՔԻ ՓԱՐԻԶ ՓՈՂ. 15

ՀՐԴԵՀԻ ՁԻԻՂ ՀԻՄՆԱԿԱՆ 1828

1828 L'UNION DE PARIS

ԿԵՆԱՑ ՁԻԻՂ ՀԻՄՆԱԿԱՆ 1829

Դրամագլուխ և պահեստք	Ֆր. 94 Միլ.	Դրամագլուխ և պահեստք	Ֆր. 135 Միլ.
Հասոյթ 1896 տարւոյ	» 18 »	Հատուցած ՃՈւսք	» 90 »
Հատուցած ՃՈւսք	» 215 »	Ապահովագրեալ գումարք	» 246 »

Ընկերութեան գրամատունն է ՕՄՄ ԿԱՑՍ. ՊԱՆՔԱՆ.
Թուղթերոյ գործակալութիւն ի Տօրէն Տ. ՍԻՄՈՆ ՔԱՑՍԼԻԼԱՆ
Կենաց ճիւղին տեսուչ Տ. ՄԻՀՐԱՆ ՏԷՐ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ
Կ. Պոլիս, Գալաթիա, Թահդիաբրան Խան, Օմ. Պանգալին դէմ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՔՈՒՊԱՅԻ ՊԱՐՏԻՔԸ.—Հաչտութեան պայմաններուն էն կարեւոր կէտերէն մին է այս որ Սպանիոյ մէջ մնացեր չատ կ'զբաղեցնէ։ Մաարիսի խմբագրսխալ կ'ընդունի որ Մ. Նահանգներէն պէտք չէ պահանջել որ իր վրայ առնէ այդ ծանր բեռը, գրեթէ երեսուն երկու միլիոն անգլիական ոսկի։ «Սպանիա, կ'յարէ խմբագրսխալ, պէտք է ստանձնէ Քուպայի պարտուց տոկոսն ու գլխավճարը մինչեւ որ Անթիլեանց Նոր Հանրապետութիւնը կարող ըլլայ իր պարտքերն ու տոկոսները իր վրայ առնուլ։ Կ'հաւատանք որ Բժպա քիչ առնէն կարող պիտի ըլլայ այդ պարտքն ստանձնելու, երբ ամերիկեան հսկողութեան ու պաշտպանութեան տակ իր բնական հարստութեան աղբիւրները զարգանան։» Նոյն թերթը կ'յարէ թէ, եթէ Ամերիկա բան մը չընէ Քուպայի պարտքին համար, անոր արժեթուղթի սէրերը, թէ օտար և Սպանիացի, մեծապէս պիտի ձգտատին։ Մաարիսի մամուլը միահամուռ կ'պնդէ որ այս կարեւոր խընդիրը վիճարանութեան ենթարկի հաշտութեան պայմաններու խորհրդակցութեանց առեն։

ՄՐ. ՄԱՔՐԻՆԻ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻՆ.— Մ. Նահանգաց մէջ կիրակի, իրբև հանգստեան օր, չատ կարեւորութիւն տուող չկայ, ինչպէս էր առենօք։ Բայց, նախագահ Մաքինլի, հակառակ այնչափ սահպղական գործերու որք իր վրայ ծանրացած են, չի թոյլատրեր երբեք որ կիրակի օրն իր եկեղեցիէն ետ մնայ։ Մէթոտական մ'է ինք, և ամէն կիրակի Ուաշինկդընի մատուռը կ'երթայ, իր կնոջ և ընտանեաց հետ։ Ցերեկուան ճաշէն վերջ կ'զբաղի կառավարական գործերով։ Տիկին Մաքինլի ալ հիւանդանոցները կ'այցելէ և հիւանդներուն ծաղիկ և գիրք կը բաշխէ։ Կիրակի իրիկուններն, Սլիտակ Պալատան մէջ, ընտանեկան չըբջանակի մէջ բարձրաձայն ընթերցում կ'ընէյ, նախագահին ընտրած կրօնական թերթերէն։ Ցետոյ եկեղեցական աղօթք մը կ'երգուի, և ժամ 10ին (Ը. ե.) լոյսերը կ'մարին ու ամէն ոք իր անկողնին է։

ՆՈՐ ԱՍՊԱՐԷՋ ՄԸ.—Քուպա, Բորտօ-Ռիքօ և Փիլիպպէնեաք Ամերիկացւոց զանազան ձեռնարկներու առջեւ բացուած ըլլալով, ամենուրեք խորհուրդ կ'տրուի երիտասարդ Ամերիկացիներու՝ սպաներէն սովրելու որպէս զի կարող ըլլան օգտակար ըլլալ։ Քուպայի մէջ սուակ չհեղու համար չատ աւելի լաւ միջոցներ և ապաբէդներ կան քան ի Բլոնտայք։ Ընդարձակ և բարեբեր արտեր կան Քուպայի մէջ, որք հիմա կրնան ժան ժան գնուիլ։ Միւս կողմէ կարող և հաւատարիմ պաշտօնեաներու պէտքն ալ անհրաժեշտ պիտի ըլլայ, երբ ամերիկեան դրամագլուխներ հոն և միւս կղզիները թափուին։ Եւ արդէն «բազմաթիւ Տուներ ու Հաստատութիւններ գործակալներ ղրկած են ուսումնասիրութիւններ ընելու և ամերիկեան դրամագլխի համար նոր ճեռնարկներու բազմաթիւ կապերով։ Զինեան կայսրութեան հետ միւս ազգութեանց հոգւոյն յարաբերութեանց մէջ կատարուած փոփոխութիւնք յորդորեցին զիս կնքելու այնպիսի կարգադրութիւններ որոցմով Ռէյ-Հայ-Ռէյի նաւահանգիստն և Հոնկ-Քոնկի գաղթականութեան յարաբերութիւնք ինչ ինչ հոգւոց ինձ վարձու տուեցան Զինու կայսեր կողմէ։ Կ'յուսամ թէ այս կարգադրութիւնք պիտի նպաստեն Զինաստանի անկախութեան և ապահովութեան։»

ԶԵՀԻՐ ԵՒ ԴԵՐՄԱՆԻ.— Բրակայի մէջ կ'կարծուի թէ Թուն կոմսը նոր բանակցութիւններ սկսած է երիտասարդ Զեհիրու կուսակցութեան պետրոն և գերման կուսակցութեան դանազան հատուածներուն հետ, յորդորելու համար զանոնք որ փոխադարձաբար նոր պիղծումներ ընեն լեզուաց խնդրոյն մէջ, որպէս զի Վիեննայի Խորհրդարանը կարենայ ի նիստ հրաւիրել տարին վերջնական առաջ, և Աւստրիոյ ու Հունգարիոյ Պետական պայմանագիրը ներկայել նոյա վաւերացման։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻԱ.— Ռումանիոյ կարող թագաւորին վերջին այցելութեան վրայ խօսելով, համաձայնեան մամուլն իր սովորական չափազանցութիւններէն մին կ'գործէ, պընդելով թէ Ռումանիա Երբեակ Զինակցութենէն ակած է հեռանալ։ Ընդհակառակն, Ռուսիոյ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, համաձայնութեց կարծիքներուն և բաղձանքներուն ոչ մանակից են և ոչ համաձիտ։ Տիրող միակ բաղձանքը սա է որ Ռումանիա, Աւստրիոյ և Գերմանիոյ հետ բարեկամական յարաբերութիւններ տածելով հանդերձ, գաղրի Ռուսիոյ հանդէպ ոչ-բարեկամական ալամագրութիւններ ցոյց տալէ, իր ամրոցներուն յարձակողական հանգամանք մը տալէ, Դանուբի նաւարկութեան մէջ դժուարութիւններ յարուցանելէ, և Պեսարապիոյ նկատմամբ պահանջողական դիրք մը բռնելէ։ Ի մի բան Ռումանիա իր ընթացքով Ցայսոն սպառնալիք մը չընէյ Ռուսիոյ համար, եթէ միջազգային կնճիռներ ծագին։ Երբ իրաց այս վիճակը վերջ գտնէ, Ռուսիա անհամոյ բան մը չի գտներ այն իրողութեան մէջ թէ Ռումանիա բարեկամական յարաբերութիւններ տածէ միւս տէրութեանց հետ։ Կարող թագաւորին ինքնայորդոր այցելութիւնն ի Բեռլերպուրգ, վերոյիշեալ բաղձանքներուն խորհրդանշանն է՝ չէ Ռուսիոյ։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻԱ.— Նոր-լոյծ Վրէմիա մէկ քանի օր առաջ կ'ծանուցանէր թէ Հապէյտաանի Մենելիք թագաւորը, Ռուսիոյ յայտնած բաղձանքին վրայ, այս վերջնոյն թոռները է կարմիր ծովու եզերաց վրայ կէտ մը՝ ընդ մէջ Ասապի իտալական տաղցուածոց և Օպօքի ֆրանսական տաղցուածոց։ Ցայտնի է թէ Ռուսիա յօժարակամ պիտի գնէր այսպիսի կայան մը՝ դիւրացնելու համար իր յարաբերութիւնները Բորդ Արթուրի և Թալիէնուանի հետ։ Իտալական լրագիրք կ'հերքեն այս լուրը, դիտել տալով թէ խնդրոյ առարկայ եղած այս կէտն, որ Ասապի իտալեան հողերուն կից կ'գտնուի, Իտալիոյ կ'վերաբերի, 1880ին Ռահէիթա ցեղապետին հետ կնքուած դաշնագրի մը համաձայն որ հաղորդուած է Տէրութեանց։ Այս դաշնագրէն, որ 1890ին կանուչ տետրակին մէջ հրատարակուած է, կ'երեւայ թէ Իտալիա այդ հողը գնած է 12,000 թալէրի, և ամսական գումար մը վճարելով նոյն ցեղապետին, որ այն օրէն Իտալիոյ հովանաւորութիւնն ընդունած, և յանձն առած է ոչ մէկուն չտալ այդ հողին մէկ մասն, առանց Իտալիոյ համաձայնութեան։ Հետեւաբար Ռուս լրագրին տուած լուրը ճիշտ չէ, կ'ըսեն իտալական լրագիրք, որք կ'յարեն թէ՝ եթէ երբոպական լրագիրք չարունակեն այս մասին խօսիլ, Իտալիոյ ձրատքին գործոց նախարար ծովակալ Բանէվտրօ հրատարակել պիտի տայ նոյնիսկ դաշնագրին բնագիրը։

ԱՆԳԼ. ՆԱՒԱՏՈՐՄԻՒ Մ'ԻՄԵՐԱՑՈՒԱՆի Ա. և Բ. նաւաբաժիններն իտալական նաւահանգիստներն այցելու հրաման ընդուներ են։

ՊԻԶՄԱՐԻ մահն, բան վերջին բժշկական քննութեան, արեան թունաւորումէ յառաջ եկած է։ Այս վիճակ անցեալ հոկտ. էն ի վեր գոյութիւն ունէր։ Վերջերս ոտքերուն վրայ երեւցած վէրքերն անբուժելի եղած էին և մեծ նեղութիւն կ'պատճառէին։

ՊԱՐՍԿԱՄՏԱՆի նախարարապետ անուանուած է Էմիր-Էս-Սալթանա, նախկին նախարարապետն, որ նորէն կոչուած է այս պաշտօնին, իր լաւ համբաւին, և երկրին մատուցած կարեւոր ծառայութեանց պատճառաւ։

ԱՆԴԼԻԱՑԻՈՑ «ԲԱՆԱՄԱ»Ն.—Սնանկ Հուլիի խնդիրն հետզհետէ ծանր հանգամանքներ կ'առնէ։ Հուլի կ'ամբաստաներ չատ մը թերթեր, և գրամական և այլ զանազան ընկերութիւններ թէ կաշառք կերած էին իրմէ։ Իր հակայ ձեռնարկներն ի գլուխ հանելու համար Հուլի չէր յաջողած, եւ իր անյաջողութեան ու սնանկութեան պատճառները կ'վերագրէր կաշառակերներուն։ Ինդիրը բնականաբար անանկութեան դատարանը ներկայացաւ եւ Հուլիի յայտնութիւններն իրարանցում առաջ բերին լորոր Անգլիոյ Հնամատնութեանց մէջ։ Ասանք փոփոխին նամակաւ հերքել իրենց վերագրուած յանցանքը։ Այդ հերքումներէն սանիք իրենց գործածալի կողմերն ունէին։ Հուլի իր կազմակերպած ընկերութիւններէն միոյն վարչական ժողովին նախագահութիւնն առաջարկած էր լորտ մը, որ իր հերքնագիրով կ'ըսէ թէ ընդունած էր այդ պաշտօնը, մերժելով սակայն Հուլիի իբր կաշառք առաջարկած առչափ հազար ոսկին։ Բայց ի վերջոյ Հուլիէ առացած մէկ չէքին, խոստացուած գումարին չափ, «չէք» չէր կրցած ըսել, որովհետեւ իր նախագահի պաշտօնին վարձատրութիւնն էր։ Ուրիշ մ'ալ, Լոյտ Պանքի մանաճախի տնօրէն Մր. Բրաէտ, յայտարարեց թէ 35,000 ոսկի մէկ անդամէն, և 5 տարի՝ տարեկան 5000 ոսկւոյ գումարը մերժած էր. բայց անանկն Հուլիի 600 ոսկւոյ արժողութեամբ գինի նուէր ղրկած էր իրեն և քիչ մը վերջն ալ... անոր հաշուեցուցակը։ Անցեալ Դեկ. գատարանը նորէն զբաղեցաւ այս խնդրով. բայց Հուլի հիւանդ ըլլալուն չկրցաւ ներկայ գտնուիլ, և դատն յետաձգուեցաւ։ Ինդիրը սակայն Հուլիի անանկութեամբ և յանիրաւի [՞] ամբաստանեալ լորտերու, լրագրապետներու եւլն. հերքնագրերով չի լմնար։ Հուլի առջինէն ա՛լ աւելի ահաւոր յայտնութիւններ ըրած է։ Այսինքն թէ գատաւորին առջեւ ըրած է թէ կաշառակերը անձինք կաշառք խոստացեր են իրեն որ լուռ կենայ արդարութեան առջեւ։ Դատարանն հիմա պատրաստութիւն կ'տեսնէ այդ անձանց նկատմամբ գատ վարել իբր «Դատարանն անարգող» անձինք։ Այս անգլիական «Բանամային» վրայ կ'յուսանք նոր եւ չահեկան տեղեկութիւններ հաղորդել մեր ընթերցողաց։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՓՈԽԱՐՔԱՆ, Մր. Բըրդըն, ծնած է 1859ին և երբեք որդին է Լորտ Սըքասէյլի։ Իր ուսումն առած է Օքսֆորտի Իրըն և Պալիըլ Քոլէճը։ 1885ին երեսփ. պահպանողական ընտրելի ներկայացաւ, բայց չկրցաւ ընտրուիլ։ Սակայն 1886ին ընդհ. ընտրութեանց միջոցին իր ազատական մրցակիցին վրայ 471 քուէի առաւելութեամբ երեսփոխան ընտրուեցաւ, ՍաուԹ Բորդի բաժինէն։ Անկէց ի վեր չարունակաբար ներկայացուցած է իր ընտրողները, թէեւ իր դէմ մրցակիցներ ելան 1892 և 1895ին։ Սալզպըրիի նախարարութիւնը կազմուելուն Արտաքին գործոց Խորհրդական եղաւ։ Մր. Բըրդըն, Սալզպըրիի 1885-86ի կարճատեւ նախարարութեան միջոցին Լորտին օգնական անձնական քարտուղարն էր։ 1895ին Հնդկաստանի զինուորական ու քաղաքային ծախսուց Ցանձնաժողովին անդամ կարգեցաւ։ Նորընտիր Փոխարքան Արեւելքի մէջ չատ ճամբորդած է, եւ ունի մի քանի կարեւոր հեղինակութիւններ, «Ռուսիա ի կեդր. Ասիա», «Պարսկաստան և Պարսկական խնդիրը», «Ծայր Արեւելքի խնդիրներ»։ 1895ին ամուսնացաւ Ուաշինկդընի հանրածանօթ և միլիոնատէր Լէյթըրի (ցորենի չահագէտ) մեծ աղջկան հետ, ուրկէ ունեցաւ աղջիկ մը, որ հիմա երկու տարեկան է։ Հնդկաստանի փոխարքայութեան պաշտօնն, որ չատ մը տեսակէտներով ամէնէն փայլունն ու փառաւորն է կառավարական ուրիշ պաշտօններու մէջ, չատ փափուկ է, և իր վրայ ծանրացած պատասխանատուութիւնները կարծուածէն չատ աւելի բազմաթիւ են։ Հնդկաստանի փոխարքային հրամաններն ոչ միայն Հնդկաստանի մէջ, այլ և Զինու, սահմանագլուխները, կարմիր ծովու եզերքներն ալ կ'հնազանդին։ Իր քաղաքականութեան ուշադրութեամբ կ'հետեւին Բեքինի, Թէհրանի, Քաղուլի և Թաշքէնտի մէջ։ Այս պաշտօն երթար ապարեզի մը փառաց պատրաստ կ'ըլլայ միշտ։ Մր. Բըրդըն, բաղդատաբար, չատ երիտասարդ կ'երթայ Հնդկաստան, առանձնելու պաշտօն մը ձր չարդ վարած են հռչակաւոր և երկարատեւ փորձառութիւն ունեցող պետական մարդիկ։ Սակայն երեք տարիէ ի վեր իբր արտաքին գործոց խորհրդական, և անկէ առաջ ալ Պարլեամանի, Թուրքաստան, Զին, Ճաւոնի Մատանա կատարած չանախաչի ճամբորդութիւններով ըրած ուսումնասիրութիւններն ու փորձառութիւնները այդ գործին, —Հնդկաստանի և չրջակայից գործերը վարելու — մարդն ըրած են կ'ինք։ Եւ Լորտ Սալզպըրի սակէց աւելի լաւ ընտրութիւն մը չէր կրնար ընել, կ'ըսեն պահպանողական լրագիրք։ Մր. Բըրդընի Հնդկաստան մեկնելէ առաջ Լորտութիւն պիտի տրուի։ Ցունուարին ալ պիտի մեկնի։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.—Բամբերանիոյ կառավարութեան նախագահ Ֆոն Բութքամըր իր իշխանութեան չրջանակին մէջ քաղաքականութեան չրջաբերական մ'ուղղելով, անանց ուշադրութիւնը կ'հրաւիրէ Ռայխսթագի վերջին ընտրութեանց վրայ, և կ'ըսէ որ տակի կայ ենթադրելու թէ նախկին զինուորականաց ընկերակցութեանց անդամք ընկերվարականներու քուէ տրուած են, բան մը որ գլխովին հակառակ է այս ընկերութեանց սկզբունքին և նպատակին։ Ֆոն Բութքամըր կ'աւելցնէ թէ ամենախիտ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այսպիսի խըրտումներու դէմ։ Կ'յանձնարարէ մանրակրկիտ քննութեամբ մը երկան հանել թէ ո՞ր ընկերութեանց անդամք ընկերվարական ընտրելիներու քուէ տուած են։ Նոյն անդամք անմիջապէս պիտի վտարուին նոյն ընկերակցութիւններէն։

ՉԻՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ.— Անգլիոյ Եբեսփ. Ժողովին Դշ. օրուան նստին մէջ, որուն ներկայութիւնը դրնիք երեկ համաձօփս, Մր. Պալֆըր պատասխանելով ազատական երկու ընդդիմադրաց, Սըր Ուիլըմ Հարքորդի և Սըր Չարլզ Տիլքի, ըսաւ թէ պէտք չէ մանաւանդ ըլլալ Սըր Չ. Տիլքի յառնեւութեան։ Մեծն Բրիտանիա առանձին ըլլայ թէ դինակից մը հետ չէի կրնար արգիլել ուրիշ վաճառական կամ դինուորական տէրութեանց զարգացումը։ Բայց թէեւ չենք կրնար վրտահիլ մեր առեւտրական նախկին գերակչռութեան ի Չին համեմատութեամբ իր բուն արժէքին, կարող ենք յուսալ անգլ. առեւտուրին ընդարձակման ապագային մէջ ալ այնքան արագութեամբ որքան անցեալին մէջ։ Ուէյ-Հայ-Ուէյ Բորդ-Արթուրէն աւելի համաձայն կուգայ անգլիական շահուց. որովհետեւ Բորդ Արթուր մաս կ'կազմէ այն հոլին ուր Ռուսիա պէտք է գերակչռ դիրք մ'ունենայ, մինչ Ուէյ-Հայ-Ուէյ կղզի մ'է գրեթէ։ Գալով արտօնութեանց, մինչեւ հիմակ ստացանք արդարութեամբ մեզ իրեն ընդարձակ բաժինն, և Բեքին-Հանքօու երկաթուղւոյ պծին արտօնութեան խնդիրն ալ առախս կ'ընայ տակաւին։» Անգլ. նախարարին այս յայտնութեան հակառակ, Տէյլի Մէյլ կ'հաւատայ թէ այդ արտօնութիւն կանոնաւոր պայմանագրով արտուած է Պելժ ընկերութեան մը, որ նոյն երկաթուղին պիտի չինէ երեք տարուան պայմանաժամու մը մէջ։ Ցետոյ եւ Ռուսիա ելմտական հակակչիռ մը պիտի դնէն այդ ձեռնարկին վրայ։ Ցետոյ պիտի հայթայթէ որ չատ մը տարիներ չի կրնար։ Ցետոյ

ՅԱՂԹՈՂՈՒԹԻՒՆ ՅՈՐԴԱՆԱՆՔԻ

«Ցաւալի դէպք մը տեղի ունեցաւ Ս. Ստեփանոսի մէջ, ուր ժողովուրդը հաւաքուած էր Ս. Պատարագին համար։ Ա՛լ չեմ գիտեր թէ ինչպէս կամ ինչու՞ պատի մը փլաւ եկեղեցւոյ մէջ, ուր ոչ մեծ ոչ ալ փոքր մարդ մնաց։ Ամէնքն ալ ինկան իրարու վրայ, ոմանք ալ ոտքերնուն տակ։ Ես ինքս ալ ինկայ, ոտքերուս տակ մարդիկ կային, ոտքերս ցաւեցան, բայց ոչինչ։ Ամէնքն ալ ինկան